

بیمه ریسک‌های سیاسی

مترجمان: مریم بیدارنیا^۱

زهرا ابک^۲

برخی تحولات سیاسی مانند جنگ، شورش، کودتا و تحریم که زمانی ذهن سیاستمداران، مزدوران و جاسوسان را به خود مشغول می‌کرد، امروزه سبب نگرانی فعالان اقتصادی در بازارهای مالی شده است. برخی از مدیران ریسک شرکت‌ها، مدیران سرمایه‌گذاری و بانکداران بین‌المللی به بیمه‌گران روی آورده‌اند تا در مقابل عواقب مالی آشوب‌های سیاسی در جهان تحت پوشش بیمه قرار گیرند.

در گذشته چنین پوشش‌هایی برای بنگاه‌های ریسک‌پذیر مانند شرکت‌های اکتشاف نفت در نیجر دلتا^۳ یا شرکت‌های فعال در استخراج معدن در نقاط دورافتاده آسیای مرکزی جاذبه داشت، اما امروزه هرچه قدر فعالیت شرکت‌ها به نقاط دوردست‌تر گسترش می‌یابد، صاحبان شرکت‌ها بیشتر به دنبال این تأمین در مقابل ریسک‌های نامتعارف هستند. امروزه ریسک‌های سیاسی، بسیاری از شرکت‌ها از تولیدکنندگان میوه در آمریکای لاتین تا فیلم‌سازان در فیجی و بانکداران در دوبی را تهدید می‌کند.

۱. کارشناس ارشد آمار اقتصادی-اجتماعی و پژوهشگر پژوهشکده بیمه

۲. کارشناس ارشد اکچوئری و پژوهشگر پژوهشکده بیمه

۳. منطقه‌ای در جنوب نیجریه

اتحادیه برن^۱ که ۳۰ عضو آن از بزرگترین بیمه‌گران خصوصی و دولتی فعال در پوشش ریسک‌های سیاسی هستند، تعهدات اعضای این اتحادیه را بیش از ۱۱۳ میلیارد دلار اعلام کرده است. سال گذشته اعضای این اتحادیه ریسک‌هایی به ارزش بیش از ۴۴ میلیارد دلار پوشش داده‌اند. این رقم در سال ۲۰۰۵، ۳۷ میلیارد دلار بوده است.

ریسک‌های سیاسی کجا قرار دارند؟ پاسخ این پرسش به جریان‌ها و تحولات سیاسی روز بستگی دارد. البته، طبق گزارشی که کارگزاری آتون^۲ به تازگی منتشر کرده است، چند نقطه ثابت در جهان مانند افغانستان، گینه استوایی^۳، تاجیکستان، سوریه و عراق در صدر کشورهای پرریسک قرار دارند. کشورهای کلمبیا، آنگولا و ونزوئلا در رده بعدی قرار دارند. در این میان، وجود ریسک‌های سیاسی بالقوه در کشورهای ویتنام، پاناما و اوکراین بر خلاف انتظار است. زمانی که چنین ریسک‌هایی به صورت یک بحران غیرمنتظره رخ می‌دهد دیگر زمانی برای دریافت پوشش بیمه ای باقی نمی‌ماند. چارلز کوین مدیرگروه مدیریت بحران آتون می‌گوید: "به محض تحقق ریسک، زنگ تلفن به صدا درمی‌آید."

شرکت‌های بیمه در گذشته، خشونت‌های سیاسی مانند جنگ و قیام، ملی سازی و مصادره دارایی‌ها و عدم قابلیت تسعیر ارز را پوشش می‌دادند. خطرات فوق می‌تواند تمام پروژه‌های سرمایه‌گذاری را متوقف کند. برای مثال، در جریان کودتای نظامی، هتل‌ها تخلیه و برخی قراردادهای تجاری مانند سفارش‌های بزرگ صادرات باطل می‌شوند. فایده برخورداری از پوشش ریسک‌های سیاسی در شرایطی که بنگاه‌ها تعهدات دراز مدت در بازارهای نوظهور دارند، محسوس است. برای مثال، در پرداخت وام برای تأمین مالی پروژه، داشتن پوشش ریسک سیاسی می‌تواند هزینه‌ها را کاهش دهد. البته در سال‌های اخیر صنعت بیمه دستخوش تغییرات زیادی شده است که سه حوزه مهم این تغییرات عبارت‌اند از:

- نوآوری در عرضه پوشش ریسک‌های سیاسی؛
- افزایش نقش بیمه‌گران خصوصی و

1. Berne Union

2. AON

3. Equatorial Guinea

• محدود شدن فعالیت بیمه‌گران دولتی به چند حوزه خاص .

یکی از عوامل نوآوری در عرضه بیمه ریسک‌های سیاسی، مشتریان متقاضی پوشش‌های جدید هستند. برای مثال، امروزه بانک‌ها اغلب در جستجوی تأمین در مقابل عدم پایبندی دولت‌ها و مؤسسات خارجی هستند که به دلایل سیاسی به تعهدات خود در قراردادهای عمل نمی‌کنند. ممکن است بانکی وام‌کلانی برای یک پروژه زیربنایی پرداخت کرده باشد، ولی دولت در صدد مصادره آن برآید. چنین پوششی حدود ۵۰ درصد بیمه‌نامه‌های صادره برای ریسک‌های سیاسی را شامل می‌شود. یکی از موسسه‌های صدور این‌گونه پوشش‌ها که در برمودا است، در ۱۱۴ بازار نوظهور حضور دارد و در این حوزه بسیار فعال است. یکی از قراردادهای این مؤسسه بیمه‌نامه ای هفت ساله با سرمایه بیمه ۹۵ میلیون دلار برای پوشش فعالیت‌های مالی یک بانک خارجی در برزیل است.

بیمه‌گران خصوصی نوپا نیز در عرضه پوشش‌های جدید مشارکت دارند. علاوه بر مؤسسه برمودایی، در دهه گذشته چند بیمه‌گر متخصص در حوزه پوشش ریسک‌های سیاسی فعالیت کرده‌اند. آنها به مؤسسات بیمه‌ای قدیمی‌تر مانند آی، آی، جی^۱، چاب^۲ و برخی از سندیکاهای لویدز لندن می‌پیوندند. اکنون بیمه‌گران خصوصی نیمی از بازاری را در اختیار دارند که قبلاً تحت سلطه بیمه‌گران دولتی بزرگ مانند صندوق‌های ملی توسعه صادرات و آژانس چند جانبه تضمین سرمایه‌گذاری‌های بانک جهانی^۳ بوده‌اند.

به موازات رشد بیمه‌گران خصوصی، بیمه‌گران دولتی وظایف جدیدی به عهده گرفته‌اند. اگرچه برخی از مؤسسه‌های دولتی در کشوری مانند ژاپن آزادی عمل زیادی برای وضع نرخ‌های حق بیمه پایین و صدور بیمه‌نامه‌هایی با سرمایه بالا دارند، اما مؤسسه‌های فعال در کشورهای دیگر باید خودکفا شوند. برای مثال، می‌توان از مؤسسه آمریکایی سرمایه‌گذاری خصوصی در کشورهای در حال توسعه^۴ نام برد. این مؤسسه در سال‌های اخیر، نقش خود را در پروژه‌های بیمه‌ای بزرگ کم رنگ و آن را به بخش

1 . American International Group (AIG)

2 . Chubb

3 . Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)

4 . Overseas Private Investment Corporation (OPIC)

خصوصی واگذار کرده است. اکنون این مؤسسه مطابق سیاست خارجی آمریکا به سرمایه‌گذاری در بازارهای نوظهور روی آورده است.

آژانس چندجانبه تضمین سرمایه‌گذاری بانک جهانی می‌کوشد تا بازارهایی را که مورد توجه بیمه‌گران خصوصی قرار نگرفته اند، در اختیار بگیرد. این مؤسسه ضمن حضور در کشورهایمانند برونئی و سیرالئون که برای بخش خصوصی جاذبه ندارند، چند پروژه مانند سرمایه‌گذاری‌های آفریقای جنوبی در صحرای آفریقا را بیمه کرده است.

با وجود محدود شدن فعالیت بیمه‌گران دولتی آنها کماکان کارکردهای خاص خود را دارند. این بیمه‌گران در مقایسه با بیمه‌گران خصوصی مزیت‌های قابل توجهی در زمینه پوشش ریسک‌های سیاسی دارند. هنگامی که اوضاع وخیم است ارتباطات دولتی ارزش خود را نشان می‌دهد. به گفته یکی از مقامات آژانس چندجانبه تضمین سرمایه‌گذاری‌های بانک جهانی، طی دو دهه گذشته این آژانس بیش از ۸۵۰ بیمه‌نامه به ارزش بیش از ۱۶ میلیارد دلار صادر کرده و فقط در سه مورد خسارت پرداخته است. همچنین این آژانس هر سال، ۱۰ تا ۱۵ مورد اختلاف بین طرف بیمه‌شده و دولت میزبان را حل و فصل می‌کند.

علاوه بر این، بیمه‌گران دولتی قادر به صدور بیمه‌نامه‌هایی با پوشش مدت بیمه ای طولانی‌تر در مقایسه با بیمه‌گران خصوصی هستند که کمتر جرأت عرضه این نوع بیمه‌نامه‌ها را دارند. این‌گونه بیمه‌نامه‌ها، بیمه‌گران را از ارزیابی مجدد و دقیق ریسک‌ها محروم می‌کنند. بیمه‌گران ریسک‌های سیاسی در مقایسه با بیمه‌گرانی که از تجدید بیمه‌نامه یکساله صاحبان املاک مسکونی، در منطقه طرفان‌خیز فلوریدا خودداری کردند، اسیر بیمه‌نامه‌هایی با مدت بیمه بیش از ۲۰ سال هستند که اگر در این مدت طولانی اوضاع مناسب نباشد، ممکن است خسارت بسیار زیادی بپردازند.

امروزه بیمه‌گران دولتی و خصوصی به موازات یکدیگر در حوزه‌ای فعالیت دارند که در گذشته در انحصار بیمه‌گران دولتی بود. آنها در جهانی با حجم نقدینگی بسیار بالا، باید با انواع سرمایه‌گذارانی رقابت کنند که به دلیل اشتیاق بسیار برای کسب سود تمایل به حضور در بنگاه‌های آسیب‌پذیر در مقابل اوضاع سیاسی را دارند. شرکت‌های فعال در تأمین مالی پروژه‌ها اغلب قادر به

دریافت وام کافی برای خودبیمه‌گری به جای خرید بیمه هستند. در این میان، بیمه‌گران فعال در پوشش ریسک‌های سیاسی با خطر اشتیاق فراوان بازارهای مالی برای پذیرش ریسک روبه‌رو هستند. با این وجود، نیازهای برخی مشتریان هنوز برآورده نشده است. مهم‌ترین نیازها نگرانی درباره کاهش شدید ارزش ارز کشورهاست. اگر چه با ابزارهای مالی پیشرفته عواقب چنین ریسک‌هایی را می‌توان از چند سال جلوتر تحت پوشش قرار داد، اما این ابزارها نمی‌توانند پوشش‌های دراز مدت مورد نیاز بسیاری از سرمایه‌گذاران را تأمین نمایند. هنگام کاهش ارزش پول آرژانتین در سال ۲۰۰۲ عده‌ای از مشتریان متوجه عواقب زیان‌بار این امر شدند. در واقع بیمه‌نامه‌هایی که تصور می‌شد زیان‌های آنها را پوشش می‌دهد، عملاً بی‌فایده بود.

واژگان کلیدی:

ریسک‌های سیاسی، بیمه‌گران خصوصی، بیمه‌گران دولتی

منبع:

"Political –risk insurance", *The Economist*, April 2007.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی